

– Vær åpen og lydhør

AKTUELT I FORENINGEN

JULIE KALVELAND

E-post: julie.kalveland@legeforeningen.no
Samfunnspolitisk avdeling

Det er viktig at helsepersonell er bevisste i møte med samiske pasienter, mener kommuneoverlege på Røros, Anne Lajla Westerfjell Kalstad.

MÅ TENKE ANNERLEDES: Når en reindriftssame med belastningsskader oppsøker lege kan man ikke gi råd om å bruke treningsstudio og gå til fysioterapeut, forklarer Anne Lajla Westerfjell Kalstad. Foto: Privat

6. februar markeres samenes nasjonaldag med samiske flagg, taler, festforestillinger og fargerike kofter. Mange deltar og mediene dekker feiringene over hele landet. Men resten av året, og spesielt innen helsefeltet, er det ennå en lang vei å gå før fokuset på det samiske er godt nok, mener Anne Lajla Westerfjell Kalstad. Hun leder Samisk Legeforening (Sámi Doaktáriid Searvi) som arbeider for å bedre helsetilbudet til den samiske befolkningen og å fremme helseopplysning på samisk.

– Aller først: Skiller samer seg fra resten av befolkningen når det kommer til helse?

– Det kan jeg egentlig svare både ja og nei på. Det er gjort noen store helseundersøkelser, kalt SAMINOR som ikke fant særlig store somatiske helseforskjeller. Men undersøkelsene viste for eksempel at det er svært høy forekomst av overvekt og diabetes mellitus type 2 i to samiske bygder, Kautokeino og Karasjok. Når det gjelder psykisk helse, er depresjon, angst og selvmordsproblematikk utbredt. Samer opplever ti ganger mer diskriminering enn

nordmenn, og vi vet at diskriminering henger tett sammen med psykisk uhelse.

- Hvordan opplever samiske pasienter møtet med helsetjenesten?

- Samiske pasienter oppsøker sjelden - og har ofte liten tiltro til - helsevesenet. Grunnen er at de ikke føler seg forstått - og sykdom er gjerne tabubelagt. Det er viktig å være bevisst på at samer kommuniserer på en annen måte enn nordmenn. Det er en del av kulturen vår at vi tier hvis vi ikke er enige. Så en samisk pasient er gjerne passiv eller taus hos legen, og går hjem og gjør noe helt annet. Det er også viktig å følge opp samiske eldre på sykehjem. Eldre går gjerne tilbake til sitt førstespråk. Det kan bli tatt for å være ren «babbling» hvis helsepersonellet ikke forstår samisk.

- Du har jobbet som fastlege for samiske pasienter i Kautokeino og Røros. Når trengs det spesiell oppfølging fordi pasienten er samisk?

- En reindriftssame med belastningsskader oppsøker lege. Vedkommende er vant til å leve med reinen 24 timer i døgnet. Da kan du ikke gi råd om å bruke treningsstudio og gå til fysioterapeut, og sykmelding er ofte uaktuelt. Om reindriftsutøvere har smerter, sykdom og det er 40 minusgrader, så er de likevel på fjellet og gjeter rein. Da må man se på om noen kan steppe inn, om snøskuterkjøringen kan begrenses en periode, eller lignende. Man må også være klar over at når det er travelt, under slakten for eksempel, har de ikke tid til å komme til legen i det hele tatt. Men man kan foreslå at de kan komme i periodene det er stille, og starte et langsiktig arbeid da.

- Hva gjør dere i Røros kommune når det kommer til behandling av samiske pasienter?

- Det er satt i gang et omfattende arbeid i hele det sørsamiske området med å løfte problematikken rundt samiske pasienter, både i Norge og Sverige. Blant annet arrangeres det årlig et seminar om samisk helse på Stjørdal. Det arbeides også med å bevisstgjøre kommuner om at de har et ansvar for å tilby likeverdige helsetjenester til den samiske befolkningen. Ønsket er at kommuner med samiske innbyggere aktivt skal rekruttere helsearbeidere med kompetanse på samisk språk og kultur. Røros kommune har for eksempel opprettet et samarbeid med Samisk nasjonalt kompetansesenter for psykisk helse og rus (SANKS). Dette er et tilbud innen psykisk helse for alle samer i hele landet, med hovedsete i Karasjok. SANKS har lokalkontorer flere steder i landet, også på Røros.

- Hvilket råd ville du gitt en ung lege som ikke kjenner til samisk språk og kultur, og som starter i ny jobb i et område med mange samiske pasienter?

- Vær åpen for den samiske kulturen. Den er svært annerledes enn den norske hva gjelder verdigrunnlag, levemåte og språk, og de fleste blir veldig fascinert når de tar seg tid til å lære den å kjenne. Det er også viktig å være lydhør. Samer underdriver smerter og sykdom. Derfor må man ha god tid i konsultasjonene og ta det på alvor når de først kommer. Hvis man lærer seg litt av språket, bidrar det til større tillit. Jeg anbefaler også å kontakte SANKS om psykisk helse og rus. De kan bidra med rådgivning/veiledning, og tar også imot pasienter til utredning og behandling.

Publisert: 5. februar 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI:

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2020. Lastet ned fra tidsskriftet.no